

Araştırma / Original article**Çocuklarda suç davranışı ile sosyodemografik özelliklerin ve zekanın ilişkisi****Burcu ÇAKALOZ,¹ Gülşen ÜNLÜ,² Merve AKTAŞ TERZİOĞLU,³ Nazlı KAPUBAĞLI,³ Çiğdem TEKKANAT⁴****ÖZ**

Amaç: Bu çalışmada, adli makamlarca TCK madde 31/2 gereğince bilirkişi raporu düzenlenmek üzere bir üniversite hastanesine gönderilen suça sürüklenen çocuklar ve ailelerinin sosyodemografik özellikleri, suçun niteliği ve suç işleme davranışının zeka düzeyi ile ilişkisinin araştırılması amaçlanmıştır. **Yöntem:** Bu çalışma, 01.07.2009-30.06.2013 tarihleri arasında adli makamlar tarafınca Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'na TCK madde 31/2 gereğince rapor düzenlenmesi istenen çocuk ve ergenlerin dosya kayıtlarının geriye dönük olarak taranması ile gerçekleştirilmiştir. Adli dosya kayıtlarından olgular ve ailelerinin sosyodemografik özellikleri, WISC-R (Wechsler Intelligence Scale for Children-Revised, WÇZÖ-R, Wechsler Çocuklar için Zeka Ölçeği-Yeniden Gözden Geçirilmiş Formu) sonuçları, klinik değerlendirme sonuçları ve adli olaya ilişkin bilgiler elde edilmiştir. **Sonuçlar:** Olguların %91.3'ü (s=116) erkek, %8.7'si (s=11) kızdır. Yüz yirmi yedi çocuğun toplam 167 suçu işledikleri belirlenmiştir ve en sık işlenen suçun mal varlığına karşı işlenen suçlar olduğu, bunu beden dokunulmazlığına karşı işlenen suçların izlediği görülmüştür. Klinik değerlendirme ile olguların %65.4'ünün (s=83) normal zeka düzeyinde olduğu, %26.8'inin (s=34) sınırdaki zihinsel kapasiteye sahip olduğu, %7.8'inin (n=10) zeka geriliğinin bulunduğu belirlenmiştir. Bir defa suç işleyenlere göre, yineleyen suç öyküsü bulunanların sözel zeka puan ortalaması istatistiksel olarak düşük saptanmıştır. **Tartışma:** Suça sürüklenen çocuklarda entelektüel kısıtlılık, sosyoekonomik güçlükler ve hem çocuk, hem de ailede düşük eğitim düzeyinin sıklığı dikkat çekicidir. Çocuk suçluluğunu azaltmak için risk altındaki çocukların gereksinimlerinin belirlenmesi ve buna uygun koruyucu ve destekleyici önlemlerin alınması gerekli görünmektedir. (*Anadolu Psikiyatri Derg* 2016; 17(5):411-418)

Anahtar sözcükler: Adli psikiyatri, çocuk suçluluğu, zeka, sosyodemografik özellikler

Relation of juvenile criminal behavior to sociodemographic features and intelligence**ABSTRACT**

Objective: This study aimed to evaluate the sociodemographic features of the juvenile offenders and their families, the characteristics of the crime and the relationship between criminal behavior and intelligence in a group of teens that were referred to a university hospital for forensic evaluation regarding Turkish penal code article 31/2, by legal forces. **Methods:** This study was carried out by the retrospective assessment of medical records of children and adolescents that were referred to Pamukkale University Medical School Child and Adolescent Psychiatry Department for forensic evaluation regarding Turkish penal code article 31/2 by legal authorities between the dates 01.07.2009 and 30.06.2013. Sociodemographic features of the cases and their families, WISC-R (Wechsler Intelligence Scale for Children-revised) results, clinical assessment results and data regarding the legal process were

¹ Doç. Dr., ² Yrd. Doç. Dr., ³ Arş. Gör. Dr., ⁴ Psikolog, Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları ABD, Denizli

Yazışma adresi / Correspondence address:

Doç. Dr. Burcu ÇAKALOZ, Pamukkale Üniv. Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları ABD, Kınıklı/DENİZLİ
E-mail: burcucakalozdr@hotmail.com

Geliş tarihi: 20.07.2015, Kabul tarihi: 06.12.2015, doi: 10.5455/apd.210471

derived from the legal file records of the cases. **Results:** Of the cases, 91.3% (n=116) were male while 8.7% (n=11) were female. A total of 127 children were convicted of 167 crimes in total and the most common committed crimes were offences against property while offences against physical integrity came in the second. Via clinical evaluation, it was determined that 65.4% of the cases (n=83) had normal intellectual capacity. Of the cases, 26.8% (n=34) had borderline intellectual functioning while 7.8% (n=10) had some type of mental retardation. Repeat offenders had statistically lower average verbal IQ scores compared to one-time offenders. **Discussion:** It is remarkable that delinquent children have frequently common problem areas such as limited intellectual capacity, socioeconomic difficulties and low educational backgrounds for both the cases and their families. It seems necessary to determine the requirements of children under risk and taking precautions and providing support in relation to this, to successfully decrease the rates of child delinquency. (*Anatolian Journal of Psychiatry* 2016; 17(5):411-418)

Keywords: forensic psychiatry, child delinquency, intellectual functioning, sociodemographic features

GİRİŞ

Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne (1995) göre; ulusal yasalarca daha genç bir yaşta reşit sayılma hariç, 18 yaşın altındaki her birey çocuk sayılmaktadır.¹ Yasalarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan veya işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik önlemine karar verilen çocuklar 'suça sürüklenen çocuk' olarak tanımlanmıştır.² 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu'na (TCK) göre suça sürüklenen çocuk erişkinlerden farklı bir şekilde ele alınmaktadır. TCK'nın 31. maddesi küçük yaştaki çocukların ceza sorumluluğu ile ilgilidir. TCK'nın 31. maddesinin 1. fıkrasına (31/1) göre, fiili işlediği tarihte 12 yaşını doldurmamış çocukların ceza sorumluluğu yoktur. TCK'nın 31. maddesinin 2. fıkrasına (31/2) göre, fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurmuş, ancak 15 yaşını doldurmamış çocukların ceza sorumluluğunun olup olmadığının saptanması gereklidir.³ Suça sürüklenen çocuğun ceza sorumluluğunun saptanması yargıç tarafından yapılmakla beraber, yargıç bu görevini yerine getirirken çocuğun ceza sorumluluğunun saptanması için bilirkişi görüşüne başvurabilir ve kararını da bilirkişinin görüşüne dayandırabilir. Konu ile ilgili bilirkişi görüşü genellikle çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanından veya adli tıp uzmanından istenebilmektedir. TCK madde 31/2 gereğince suça sürüklenen çocukların alacakları cezanın belirlenmesinde atanan bilirkişilerin düzenleyeceği raporlar önem taşımaktadır. TCK'nın 31. maddesinin 3. fıkrası (31/3) gereğince, fiili işlediği sırada 15 yaşını doldurmuş, ancak 18 yaşını doldurmamış çocukların ceza sorumluluğu var kabul edilmiş, ancak bu yaştaki çocuğa yetişkinlerden daha az ceza verilmesi uygun görülmüştür.³

Çocuk suçluluğu tüm dünyada hızla artan önemli bir toplum sorunudur. Türkiye'de de Adalet Bakanlığı verileri çocuk yaş grubundaki bireylerin %2'sinin çeşitli suçlar nedeniyle yargılanmakta olduğunu,⁴ yargılanan çocuk sayısının 2001-

2011 yılları arasında iki kattan fazla artış gösterdiğini ortaya koymuştur.⁵

Suç eğilim ve şiddet davranışının ortaya çıkmasında bireysel, biyolojik, sosyal ve çevresel risk etkenleri üzerinde durulmaktadır. Erkek cinsiyetinde şiddet ve suç davranışının daha fazla olduğu bilinmektedir. Çocukluk döneminde huzursuzluk, öfke gibi duygusal düzensizliğin bulunması,⁶ insanlara karşı zalimce duyguların olması,⁷ düşük zeka düzeyinin bulunması,⁷ dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu öyküsünün bulunması,⁸ antisosyal davranışlar örüntüsünün varlığı,⁸ çocukluk çağında ihmal ve istismara uğrama,⁹ birincil bakım verenin sık değişmesi⁹ ve çocuğa karşı tutarsız veya sıkı disiplin yöntemlerinin uygulanmasının⁹ çocukluk ve erişkinlik dönemi için suç davranışı için risk etkenlerinden olduğu bildirilmiştir.

Çocuğun okuldan kaçma veya ayrılma öyküsünün bulunması, okul motivasyonun düşük olması,⁷ suç eğilimi olan arkadaşlarının olması,¹⁰ düşük sosyoekonomik düzey,¹¹ anne-babalar arasında ciddi sorunların olması,⁷ ailede suç öyküsünün bulunması ve çocuğun kötü koşullarda büyütülmesinin⁸ çocuk suçluluğunda rol oynayan diğer risk etkenleri olduğu, suça ve şiddete yönelmede rol oynadığı belirtilmiştir.

Bu çalışmada, adli makamlarca TCK madde 31/2 gereğince bilirkişi raporu düzenlenmek üzere Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'na gönderilen suça sürüklenen çocuklarda suçun niteliği ve suç işleme davranışı ile sosyodemografik özellikler ve zeka düzeyi ilişkisinin araştırılması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışma, 01.07.2009-30.06.2013 tarihleri arasında adli makamlar tarafınca Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'na TCK'nın 31/2 maddesi gereğince rapor düzenlenmesi

istenen çocuk ve ergenlerin dosya kayıtları geriye dönük olarak taranarak yapılmıştır. Çalışmamızda suça karıştığı iddia olunan 127 olgu, toplam 167 suç için değerlendirilmiştir. Çalışma protokolü için yerel girişimsel olmayan klinik araştırmalar etik kurul onayı alınmıştır.

Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'nda TCK'nın 31/2 maddesi gereğince rapor düzenlenmesi amacıyla yönlendirilen tüm olgulara standart bir değerlendirme uygulanmaktadır. Tüm veriler adli dosyaya kaydedilmekte, adli makamlar tarafından gönderilmiş olan soruşturma evrakının ve düzenlenen bilirkişi raporunun bir örneğiyle birlikte Anabilim Dalı'nda arşivlenmektedir. Adli dosyaya olgu ve ailesine ilişkin sosyodemografik verilerin yanı sıra, adli olayla ilgili ayrıntılı bilgi, görüşmede saptanan ruhsal belirtiler, ruhsal muayene bulguları, WISC-R (Wechsler Intelligence Scale for Children-Revised, WÇZÖ-R, Wechsler Çocuklar için Zeka Ölçeği-Yeniden Gözden Geçirilmiş Formu) sonucu ve DSM-IV-TR tanı ölçütlerine göre saptanan psikiyatrik tanıları kaydedilmektedir. Bu çalışmada; olguların sosyodemografik özellikleri, suça ilişkin bilgileri, klinik görüşme ve WISC-R'a ilişkin bilgilerini içeren dosya kayıtları geriye doğru taranmıştır.

WISC-R, Wechsler tarafından 1974 yılında 6-16 yaş aralığındaki çocukların zeka düzeylerinin belirlenmesi için geliştirilen bir zeka testidir. Sözel ve performans becerilerini içeren 12 alt testten oluşur. Bu testin, Türkçeye uyarlaması Savaşır ve Şahin tarafından yapılmıştır.^{12,13}

Verilerin değerlendirilmesi SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 16.0 paket programında yapılmış, aritmetik ortalamaya standart sapma, sayı ve yüzde değerleri verilmiştir. Analizlerde %95 güven aralığında anlamlılık değeri $p < 0.05$ olarak kabul edilerek yüzdelerin karşılaştırılmasında ki-kare test kullanılmıştır. Gruplar arasında WISC-R test sonuçlarının değerlendirilmesinde iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi (bağımsız gruplarda t testi) kullanılmıştır.

BULGULAR

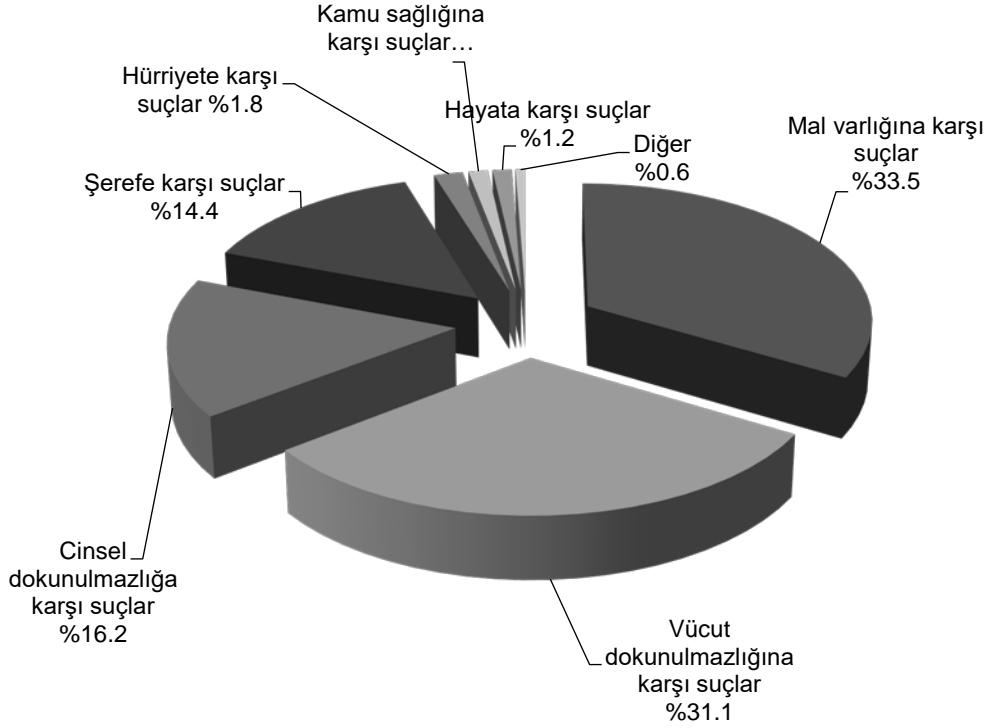
Bu çalışmada, 01.07.2009-30.06.2013 tarihleri arasında adli makamlarca Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'na TCK madde 31/2 kapsamında değerlendirilmek üzere gönderilen 127 olgunun dosyaları geriye dönük olarak incelenmiştir.

Olguların %91.3'ü (s=116) erkek, %8.7'si (s=11) kızdır. Olguların, iddia edilen suçu işledikleri tarihteki yaş ortalaması 13.98 ± 0.96 (12-15) yıldır. Toplam 127 çocuğun, toplam 167 suç işledikleri yaş dilimlerine göre değerlendirilmiştir. Buna göre, 12 yaşında 51 çocuk (%30.6), 13 yaşında 56 çocuk (%33.5), 14 yaşında 60 çocuk (%35.9) bulunduğu belirlenmiştir.

Eğitim süresi yıl olarak alınmış ve çocukların ortalama eğitim sürelerinin 7.62 ± 1.60 (0-10) yılı olduğu belirlenmiştir. Olguların %3.1'inin (s=4) ilkökula, %56.8'inin (s=72) ortaokula, %7.9'unun (s=10) liseye devam ettiği, %29.1'inin (s=37) okulu bıraktığı ve eğitime devam etmediği, %3.1'inin ise (s=4) hiç okula gitmediği bulunmuştur. Olguların aile özelliklerine ilişkin veriler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Aile özelliklerine ilişkin veriler

Özellikler	Ort.±SS (aralık)	Sayı	%
Anne yaşı (s=102)	38.50±6.11 (27-62)		
Baba yaşı (s=104)	42.69±5.98 (32-65)		
Anne eğitim süresi (s=105)	4.50±2.77 (0-11)		
Baba eğitim süresi (s=104)	5.93±3.10 (0-16)		
Çocuk sayısı (s=122)	3.06±1.77 (1-12)		
Ailenin sosyoekonomik düzeyi			
Alt SED	103	81.1	
Orta SED	18	14.2	
Üst SED	0	0	
Bilinmiyor	6	4.7	
Ailenin yaşadığı yer			
İl	44	34.6	
İlçe	48	37.8	
Köy	35	27.6	
Çocuğun yaşadığı yer			
Ev	116	91.2	
Çocuk yuvası	2	1.6	
Yurt	3	2.4	
Akraba yanı	3	2.4	
Cezaevi	3	2.4	
Anne-babaların birliktelik durumu			
Evlü	107	84.3	
Boşanmış	7	5.5	
Ayrı yaşıyorlar	9	7.1	
Anne-babadan biri ölmüş	4	3.1	
Annenin çalışma durumu			
Çalışıyor	23	18.1	
Çalışmıyor	92	72.4	
Bilinmiyor	12	9.5	
Babanın çalışma durumu			
Çalışıyor	102	80.3	
Çalışmıyor	9	7.1	
Bilinmiyor	16	12.6	

Şekil 1. Suç türlerinin dağılımı

Yüz yirmi yedi olgunun %26'sının (s=33) birden fazla suç dosyasının bulunduğu saptanmıştır. En sık işlenen suçun mal varlığına karşı işlenen suçlar olduğu, bunu beden dokunulmazlığına karşı işlenen suçların izlediği belirlenmiştir. Toplam 167 suçun dökümü Şekil 1'de verilmiştir.

Tüm olguların, WISC-R sonuçlarına göre, sözel zeka puan ortalaması 75.37 ± 16.95 (40-118), performans zeka puan ortalaması 81.17 ± 19.28 (40-126), toplam zeka puanı ortalaması 76.74 ± 17.56 (40-122) olarak bulunmuştur.

Bir çocuk psikiyatri uzmanı tarafından yapılan klinik görüşme sonucunda; olguların %65.4'ünün (s=83) normal zeka düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir. Olguların %26.8'inin (s=34) sınırdaki zihinsel kapasiteye sahip olduğu, %7.8'inin (s=10) zeka geriliğinin bulunduğu belirlenmiştir.

Çalışmamızda tarafımızca bir suç nedeniyle değerlendirilen çocuklar (s=94) ile birden fazla suç nedeni ile değerlendirilen (s=33) çocuklar WISC-R sonuçları açısından karşılaştırılmıştır. Bir kez suç işleyenlere göre, yineleyen suç

Tablo 2. Bir ve birden çok suç nedeniyle değerlendirilen olgu gruplarının WISC-R testi alt gruplarının karşılaştırılması

	Bir suç (s=94) Ort.±SS	Birden çok suç (s=33) Ort.±SS	Toplam (s=127) Ort.±SS	p*
Sözel IQ	75.95±17.09	73.70±16.68	75.37±16.95	0.048*
Performans IQ	81.40±18.99	80.48±20.35	81.17±19.28	0.368
Toplam IQ	76.98±17.33	76.06±18.48	76.74±17.56	0.459

* İki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi (bağımsız gruplarda t testi) kullanılmıştır.

Tablo 3. Bir ve birden çok suç nedeniyle değerlendirilen olgu gruplarının zeka düzeylerine göre karşılaştırılması

	Bir suç (s=94)		Birden çok suç (s=33)		Toplam (s=127)		p*
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Normal zeka düzeyi	62	66.0	21	63.6	83	65.4	0.356
Sınırdaki zihinsel kapasite	23	24.5	11	33.3	34	26.8	
Zeka geriliği	9	9.6	1	3.0	10	7.9	
Toplam	94	100.0	33	100.0	127	100.0	

* *Ki-kare testi*

öyküsü bulunanların sözel zeka puan ortalaması istatistiksel olarak düşük saptanmıştır (Tablo 2). Bu iki grup, zeka düzeylerini belirlemek için yapılan klinik değerlendirme sonucu aldıkları tanılara göre karşılaştırıldığında gruplar arasında istatistiksel fark saptanmamıştır (Tablo 3).

Bir suç nedeniyle değerlendirilen çocuklar (s=94) ile birden fazla suç nedeni ile değerlendirilen (s=33) çocuklar cinsiyetleri, okula devam durumları, annelerinin yaşı, babalarının yaşı, annelerinin eğitim süresi, babalarının eğitim süresi, ailedeki çocuk sayısı, ailenin yaşam yeri, çocuğun yaşadığı yer, anne-babalarının birliktelik durumu bakımından karşılaştırılmıştır. Bu veriler açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır (p>0.05).

TCK 31/2 kapsamında değerlendirilen olgularda, iddia edilen 167 suçtan %72.5'inin (s=121) hukuksal anlam ve sonucunun bireyler tarafından algılandığı; %27.5'inin (s=46) hukuksal anlam ve sonucunun bireyler tarafından algılanmadığı yönünde karar verilmiştir. Hukuksal anlam ve sonucu algılanan 121 suç değerlendirildiğinde bu suçları işleyen bireylerin %70.2'sinin (s=85) davranışlarını yönlendirme yeteneğinin geliştiği, %29.8'inin (s=36) davranışlarını yönlendirme yeteneğinin gelişmediği tıbbi kanısına varılmış ve rapor düzenlenmiştir. Sonuç olarak her suç için ayrı ayrı değerlendirilen olgularda TCK madde 31/2 kapsamında yapılan değerlendirmelerin %50.9'unda (s=85) suça sürüklenen çocuğun fillin hukuksal anlam ve sonuçlarını algıladığı ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince geliştiği, %49.1'inde (s=82) ceza sorumluluğunun olmadığı kanısına varılmıştır. Zeka geriliği olan olgulara ait 12 adli raporun tümünde (%100.0), sınırdaki entelektüel işlevselliği olan olgulara ait 49 adli raporun 33'ünde (%67.3), normal düzeyde olan olgulara ait 106 adli raporun 37'sinde (%36.0) çocuğun fillin hukuksal anlam ve sonuçlarını algılamadığı ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmediği kanaatine varıldığı belirlen-

miştir. Normalin altında zeka düzeyine sahip olgularda normal düzeyde zekaya sahip olgulara göre; ceza sorumluluğunun olmadığı kanaatiyle verilen raporların istatistiksel olarak daha fazla olduğu saptanmıştır (p<0.05).

TARTIŞMA

Bizim çalışmamızın sonuçları, suça sürüklenen çocukların çoğunun erkek cinsiyetinde olduğunu, ailelerinin sosyoekonomik ve eğitim düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. Ayrıca en sık karışılan suçların 'mal varlığına karşı işlenen suçlar' kapsamında olduğu belirlenmiştir. Bir suç işleyenlere göre, yineleyen suç öyküsü bulunanların sözel zeka puan ortalamasının istatistiksel olarak düşük saptanmış olması bu çalışmanın başka bir sonucudur. Değerlendirme sonucunda TCK'nın 31/2 maddesi kapsamında fillinin hukuksal anlam ve sonucunu algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin %50.9 oranında geliştiği kanısına varılmıştır.

Çalışmamızdaki çocukların %91.3'ü (s=116) erkektir. Çocuk suçluluğunu araştıran birçok çalışmanın sonuçları, bizim sonucumuza benzer şekilde erkek çocukların kızlara göre daha fazla suça sürüklendiğini göstermektedir.¹⁴⁻¹⁸ Erkek çocukların biyolojik özellikleri, suç işleyen arkadaşlarının olma olasılıklarının yüksek olması, aile içi şiddete daha fazla uğramaları, saldırgan davranışlara eğilimlerinin fazla olmasının suç işleme olasılığını artırdığı ileri sürülmüştür. Erkeklerin suç işleme olasılığını artırdığı düşünülen bir diğer etken de, biyolojik özelliklerinin yanı sıra merkezi sinir sistemlerinin çevresel risk etkenlerine daha duyarlı olmasıdır.¹⁹

Olguların %29.1'i okulu bırakmış ve eğitimini sürdürmemiş, %3.1'i ise hiç okula gitmemiştir. Okula devam etmeme oranı 2014 yılında yapılan iki farklı çalışmada %21 ve %24.3 olarak bulunmuştur.^{15,17} Düşük eğitim düzeyi, düşük okul motivasyonu, okula devam etmeme, okul başarısındaki düşüklük⁷ ve özel eğitime gitmenin suç

davranışı için risk etkeni olduğu belirtilmiştir.²⁰ Okula devam etmeyen gençlerde eğitim ve öğretim ile kazanılacak olan olumlu özelliklerin gelişiminde, uygun tutum ve davranışların kazanılmasında yetersizlik olabileceği, bunun da suça yönelmeyi artırabileceği düşünülmüştür.

Ailelerdeki toplam çocuk sayısı ortalaması 3.06 olarak bulunmuştur. Bu sayı hem Denizli (ort.=1.73), hem de Türkiye (ort.=2.07) ortalamasının üzerindedir.²¹ Türkiye'deki benzer çalışmalarda da, işledikleri suç nedeniyle değerlendirilen çocukların kardeş sayısının fazla olduğu bulunmuştur.^{14,16} Çocuk sayısının fazla olmasının suç davranışı için risk etkeni olduğu belirtilmiştir.²² Ailelerdeki çocuk sayısının fazlalığı, ihmali beraberinde getiriyor, fiziksel ve ruhsal gereksinimlerin karşılanmasını güçleştiriyor, suça eğilimi artırıyor olabilir.

Çalışmamızda anne-babaların eğitim sürelerinin düşüklüğü dikkat çekicidir. Annelerin eğitim süresi ortalamasının 4.50±2.77 yıl, babaların 5.93±3.10 yıl olduğu görülmektedir. Türkiye'de ortalama eğitim süresi 7.6 yıl olup, suça sürüklenen çocukların anne-babalarının eğitim düzeyinin ortalamasının altında olduğu görülmektedir.²³ Anne-babaların %81.1'inin düşük sosyoekonomik düzeye sahip olduğu, %15.7'sinin evliliğini sürdürmediği, çocukların da %8.7'sinin ailesi ile yaşamadığı belirlenmiştir. Literatürde düşük sosyoekonomik düzeyin, ailelerin eğitim düzeyinin düşük olmasının⁷ anne-babalarda ciddi evlilik sorunlarının bulunmasının, aile birliğinin zayıf olmasının²⁰ suç davranışı için risk etkeni olduğu bildirilmiştir. Bu ailelerden gelen çocukların olası suç davranış riski bulunması nedeniyle psiko-sosyal desteğin önemli olduğu düşünülmektedir.

En çok işlenen suç kategorisinin hırsızlık, yağma, mala zarar verme, suç eşyasını kullanma, güveni kötüye kullanma, dolandırıcılığı içeren 'mal varlığına karşı işlenen suçlar' kategorisinde olduğu görülmektedir. Bizim çalışmamızda, mala karşı işlenen suçlar kapsamında olan suçlar, tüm suçların %33.5'ini oluşturmaktadır. Bu sonuç literatürdeki diğer çalışmaların sonuçları ile uyumludur.¹⁴⁻¹⁸ Türkiye'de farklı illerde yapılan çalışmalarda hırsızlık suçunun, tüm suçların %37.5-67.3'ünü oluşturduğu gösterilmiştir.¹⁴⁻¹⁸ Anne-babaların eğitimsizliği, yoksulluk²⁴ ve kalabalık aile ortamı²⁵ suç davranışı ile ilişkisi bilinen çocuk ihmali ve istismarı için risk etkenleri arasındadır.²⁶ Bizim çalışmamızda da çocukların önemli kısmının eğitim ve sosyoekonomik düzeyi düşük ve kalabalık ailelerden geldiği göz önüne alındığında, bu çocukların ruhsal ve fiziksel gereksinimlerinin yeterince

karşılanamaması ve bu nedenle mal varlığına karşı işlenen suçların daha fazla görülmüş olması olasıdır.

Bizim çalışmamızda, suça sürüklenen çocukların toplam zeka puanı ortalaması 76.74±17.56 olarak bulunmuştur. Lopez-Leon ve arkadaşlarının çalışmasında suç işleyen 27 ergenin zeka puanı düzeyleri, genel popülasyonun zeka puanı düzeyleri ile karşılaştırılmıştır. Genel popülasyonun zeka puan ortalamasına (toplam zeka puan ortalaması=100) göre, suç davranışı olan ergenlerin zeka puan ortalaması (toplam zeka puan ortalaması=83) istatistiksel olarak düşük bulunmuştur.²⁷ Literatürde Türk toplumunda normal popülasyonda zeka puanlarının değerlendirildiği araştırmaya rastlanmamıştır. Suça sürüklenen çocukların değerlendirilmesi sırasında tüm olgulara zeka testi uygulamanın gerekip gerekmediği tartışılabilir. Suça sürüklenen çocuklar içinde buldukları durumdan dolayı, cezadan kurtulmak amaçlı test sonuçlarını olumsuz etkileyebilecek tutumlar sergileyebilir, bu durum da uygulanan testlerin sonuçlarının güvenilirliğini etkileyebilir. Bu nedenle bireyin entelektüel durumunun değerlendirilmesinde, hekimin yapacağı klinik görüşme önemli yer tutmaktadır. Bizim çalışmamızdaki olgular ile klinik görüşme yapılmış ve %34.6'sının sınırdaki entelektüel işlevsellik veya zeka geriliğine sahip olduğu belirlenmiştir. Türkiye'de yapılmış olan benzer araştırmalar gözden geçirildiğinde, suça sürüklenen çocukların tümünün zeka düzeylerinin belirlendiği çalışmaya rastlanmamıştır. Bilaç ve arkadaşları, klinik değerlendirme sonucunda gerekli gördükleri olgularda zeka testi uygulamışlar, olguların %14.4'ünde zeka geriliği veya sınır zeka olduğunu belirlemişlerdir.¹⁵ Trabzon'da yapılan bir araştırmada, suça sürüklenen çocukların %10.5'inde sınır zeka düzeyi, %12.7'sinde hafif düzeyde zeka geriliği, %4.4'ünde orta düzeyde zeka geriliği saptanmıştır. Bu araştırmada değerlendirmenin nasıl yapıldığı ve zeka geriliği tanısının nasıl konduğunu belirtilmemiştir.¹⁶

Sonuçlarımız, çocuklarda entelektüel kısıtlılığın suç işleme davranışında rol oynuyor olabileceğini göstermektedir.⁷

Çalışmamızdaki olguların yaklaşık %19,8'inde birden fazla suç dosyasının bulunduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalarda suça sürüklenen çocukların, geçmişte suç öykülerinin bulunma oranının %10.5-27.7 arasında olduğu saptanmıştır.^{14,18,28} Benzer yöntemle yapılmış olan 22 çalışmanın alındığı ve toplam 15 265 çocuğu kapsayan bir meta-analiz çalışmasında yineleyen suçlar için risk etkeni olarak 30 farklı öngö-

rücü (belirteç) değerlendirilmiştir. Yineleyen suç işleme davranışı erkek cinsiyetinde olma, azınlık olma, çocukluk çağı istismar öyküsünün bulunması, anne-babadan biriyle yaşama, düşük sosyoekonomik düzeye sahip olma, özel eğitim öyküsünün bulunması, küçük yaşta cezaevine girme, daha önce tutuklanmış olma ve tutuklu kalma süresinin uzun olması, ev dışı ortamda yaşama, ailesel sorunların olması, boş zamanları etkin kullanamamak, çok şiddetli olmayan anksiyete ve stres gibi ruhsal patolojilerin olması, davranım sorunlarının olması, suç işlemiş arkadaşlarının olması, düşük sözel ve toplam zeka puanına sahip olma, ev dışı ortamda yaşama ile ilişkili bulunmuştur. Daha önceki çalışmalarda yineleyen suç davranışı ile ilişkili olabileceği belirtilen şiddetli ruhsal patolojinin bulunması, okuldan ayrılma, anne-baba patolojisi, okul başarısızlığı, geçmişte tedavi öyküsünün olması, madde kullanım öyküsünün olması, düşük performans zeka düzeyi ise ilişkili bulunmamıştır.²⁰ Bizim çalışmamızda suçun yinelemesi için olası risk etkenleri yeterince değerlendirilmemiştir. Bununla beraber çalışmamızın sonucunda birden fazla suç dosyası bulunan çocukların WISC-R sonuçlarına göre sözel zeka düzeyi, bir suç nedeniyle değerlendirilen çocuklara göre istatistiksel olarak düşük saptanmıştır. Bu sonuç Cottle ve arkadaşlarının yaptığı meta-analiz çalışması ile uyumludur.²⁰ Kendini belirtmede sınırlılık, neden-sonuç ilişkisi kurmada güçlük, sorun çözme becerilerinde yetersizlik, kolay yönlendirilebilme ve yargılama alanındaki sorunlar bu çocukların suçu yinelemelerinde rol oynuyor olabilir. Bu sonuç, gelecekteki çalışmalarda yineleyen suç davranışı için olası risk etkenlerinin belirlenmesi ve bunlara yönelik koruyucu önlemlerin alınması gerektiğini göstermektedir.

Türkiye'de ceza sorumluluğu başlangıç yaş sınırı 12'dir. Gana, Hindistan, İrlanda, Liechtenstein, Malawi, Nijerya, Papua Yeni Gine, Singapur, Güney Afrika Cumhuriyeti, Pakistan, Sudan, Ürdün, Tazmany ve Hong Kong'da ceza sorumluluğunun başlangıç yaşı 7; Belçika, Panama, Peru, Brezilya, Kolombiya ve Lüksemburg'da ceza sorumluluğunun başlangıç yaşı 18 olarak kabul edilmiştir. Farklı ülkelerde uygulamalar farklılık göstermekte, yaş sınırı 7-18 arasında değişmektedir.²⁹ Ülkeler arasında ceza sorumluluğu başlangıç yaşı farklı olduğu gibi, Türkiye'de yapılan çalışmalarda da suça sürüklenen çocuklar hakkında düzenlenen raporlar değerlendirildiğinde, eylemin hukuksal anlam ve sonucunu algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin gelişmesi konusunda oranların çok farklı olduğu gözle çarpmaktadır.

Bizim çalışmamızda, 12-15 yaş aralığındaki olgularda TCK madde 31/2 kapsamında yapılan değerlendirmelerin %50.9'unda suça sürüklenen çocuğun fiilin hukuksal anlam ve sonuçlarını algıladığı ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince geliştiği, ceza sorumluluğunun olduğu kanısına varılmıştır. Türkiye'de yapılan diğer çalışmalarda bu oran %10.8-93.2 arasındadır.^{14-17,30} Bizim çalışmamızda, beklendiği üzere normal düzeyde zekaya sahip çocuklara göre, entelektüel kısıtlılığı olan çocukların fiilin hukuksal anlam ve sonuçlarını algılama ve davranışlarını buna göre yönlendirmede güçlük yaşadıkları saptanmıştır. Normal zeka düzeyindeki çocukların her koşulda her fiilin hukuksal anlam ve sonuçlarını algılayabileceği ve davranışlarını buna göre yönlendirebileceği varsayılmayacağı gibi, normalin altında zekaya sahip her çocuğun da tümüyle fiil ehliyeti olmadığı ileri sürülemez. Bu nedenlerden dolayı, olayın niteliği ve oluş şekli gibi konularla birlikte bireyin ceza sorumluluğunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Ceza sorumluluğunda entelektüel düzey, eğitim düzeyi, geçmişte öğrendikleri, deneyimleri gibi bireye özgü özelliklerin önemi olduğu kadar; suçun niteliği, oluş şekli ve içinde bulunduğu sosyal ortam da önemlidir. Bu nedenle olguların hem bireysel ve sosyal özelliklerinin, hem de adli olayın gerçekleştiği bağlamın ayrıntılı değerlendirmesi önem taşır. Öte yandan, farklı araştırmalarda belirlenen aralığın bu kadar geniş olması bu alanda standardizasyona gidilmesinin yararlı olacağını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak suça sürüklenen çocuklar incelendiğinde, ailelerinin sosyoekonomik güçlük yaşadıkları, ailenin ve çocuğun eğitim düzeyinin düşük olduğu, yineleyen suça karışmanın yaygın olduğu görülmüştür. Biyolojik ve çevresel etkenler bir araya geldiğinde şiddete ve suça eğilim artmaktadır. Ülkemizde de geniş çaplı ve çok merkezli araştırmalarla suç davranışı açısından olası risk etkenlerinin belirlenmesi ve risk altındaki çocuklara yönelik koruyucu önlemlerin alınması çocuk suçluluğunun azaltılmasında önem taşımaktadır. Bu koruyucu önlemler arasında aile eğitimi, psikososyal ve çevresel destek, koruyucu ruh sağlığı politikalarının önemli yeri olduğu düşünülmektedir. Suça sürüklenen çocuklar için ise temel öncelik, gereksinimlerinin belirlenmesi ve uygun koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alınması olmalıdır. Bireysel olarak hekimler de, bilirkişilik uygulamaları sırasında suça sürüklenen çocuğun kapsamlı bir ruhsal değerlendirmesini yapmak yoluyla çocuğa özgü koruyucu ve destekleyici önlemlerin belirlenmesi sürecine katkıda bulunabilirler.

Yazarların katkıları: BÇ.: Konuyu bulma, literatür tarama, veri toplama, istatistiksel değerlendirme, makaleyi yazma; G.Ü.: literatür tarama, veri toplama, makaleyi yazma; N.K.: Veri toplama, araştırmanın yürütülmesi; M.T.: Veri toplama, araştırmanın yürütülmesi; Ç.T.: Veri toplama, WISC-R testi uygulama.

KAYNAKLAR

1. Çocuk Hakları Sözleşmesi. T.C. Resmi Gazete, 27 Ocak 1995, sayı:22184.
2. Çocuk Koruma Kanunu. T.C. Resmi Gazete, 15 Temmuz 2005, sayı:25876.
3. Türk Ceza Kanunu. T.C. Resmi Gazete, 26 Eylül 2009, sayı:5237.
4. http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2012/adliistatistik_2012.pdf
5. http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2011/100.pdf
6. Oldehinkel AJ, Hartman CA, De Winter AF, Veenstra R, Ormel J. Temperament profiles associated with internalizing and externalizing problems in preadolescence. *Dev Psychopathol* 2004; 16:421-440.
7. Loeber R, Pardini D. Neurobiology and the development of violence: common assumptions and controversies. *Phil Trans R Soc* 2008; 363:2491-2503.
8. Farrington DP. Predictors, causes and correlates of male youth violence. M Tonry, M Moore (Eds.), *Youth Violence*, Chicago: University of Chicago Press, 1998, p.421-475.
9. Barkley RA, Fischer M, Smallish L, Fletcher K. Young adult follow-up of hyperactive children: antisocial activities and drug use. *J Child Psychol Psychiatry* 2004; 45:195- 211.
10. Beaver KM, Shutt JE, Boutwell BB, Ratchford M, Roberts K, Barnes JC. Genetic and environmental influences on levels of self-control and delinquent peer affiliation: results from a longitudinal sample of adolescent twins. *Crim Justice Behav* 2009; 36:41-60.
11. Schraiber LB, D'Oliveira AF, Couto MT. Schraiber LB, D'Oliveira AF, Couto MT. Violence and health: recent scientific studies. *Rev Saude Publica* 2006; 40:112-120.
12. Wechsler D. *WAIS-R Manual: Wechsler Adult Intelligence Scale-Revised*. New York, DC: Psychological Corporation, 1981.
13. Savaşır I. ve Şahin N. Wechsler Çocuklar için Zeka Ölçeği (WISC-R) Uygulama Kitapçığı. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayını, 1995.
14. Kurtuluş A, Salman N, Günbet G, Boz B, Cenger CD, Acar K. Denizli ilinde 12-15 yaş arasındaki suçta sürüklenen çocukların sosyodemografik özellikleri. *Pam Tıp Derg* 2009; 2:8-14.
15. Bilaç Ö, Şentürk Pılan B, Orhon Z, Bayrak A. Suça sürüklenen çocukların suç ve tanı dağılımlarının incelenmesi: Kesitsel bir araştırma. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 2014; 21:115-122.
16. Göker Z, Hesapçioğlu ST, Sarp KS, ST Kandil. KTU Tıp Fakültesi Çocuk-Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Polikliniği'ne son iki yılda başvuran adli olguların değerlendirilmesi. *Adli Tıp Dergisi* 2006; 20:1-5.
17. Gümüştaş F, Yulaf Y, Gökçe S, Sağlam S, Kütük EK. Adıyaman ilinde çocuk ve ergen psikiyatrisi polikliniğine yönlendirilen adli olguların bir yıllık geriye dönük incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 2014; 39:280-289.
18. Aksu H, Karakoç S, Özgür BG, Gün B. Aydın ilinde bir yıldaki çocuk ve ergen adli olguların değerlendirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Derg* 2013; 14:369-377.
19. Harris MB. Aggression, gender and ethnicity. *Aggress Violent Behav* 1996; 1:123-146.
20. Cottle CC, Lee RJ, Heilbrun K. The prediction of criminal recidivism in juveniles: A meta-analysis. *Criminal Justice and Behavior* 2001; 367-394.
21. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16048>
22. Polat O. *Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2004
23. <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2014>
24. Friedman E, Billick SB. Unintentional child neglect: literature review and observational study. *Psychiatr Q* 2015; 86:253-259.
25. Zuravin SJ. Unplanned childbearing and family size: their relationship to child neglect and abuse. *Fam Plann Perspect* 1991; 23:155-161.
26. Gilbert R, Widom CS, Browne K, Fergusson D, Webb E, Janson S. Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries. *Lancet* 2009; 373:68-81.
27. Lopez-Leon M, Rosner R. Intellectual quotient of juveniles evaluated in a forensic psychiatry clinic after committing a violent crime. *J Forens Sci* 2010; 55(1):229-231.
28. Bilgin NG, Avcı A, Çekin N, Savran B. Farik-i mümeyyizlik muayenesi için gönderilen çocukların biyopsikososyal özellikleri. *Adli Tıp Bülteni* 2001; 6:103-110.
29. <http://www.edb.adalet.gov.tr/csr.pdf>
30. Tamer H, Açıksarı Ö, Keten A, Karanfil R, Avşar A. Kahramanmaraş ilinde suçta sürüklenen çocukların sosyodemografik özellikleri. *Adli Tıp Dergisi* 2014; 28:115-120.